EBÛ HANÎFE DÎNEVERÎ

Hanefî fıkıh âlimi. Bâyezîd-i Bistâmî hazretlerinin talebelerindendir. Nahiv, lügat, matematik, astronomi, kozmografya, botanik, biyoloji, târih ve hadîs ilimlerinde zamanın bir tanesi idi. Ebû Hanîfe ve Ebû Mûsâ künyesi olup, asıl ismi, Ahmed bin Dâvud'dur. Dînever'de doğmuş olduğundan Dîneverî denilmiştir. En-Nahvî, el-Lügavî nisbetleri de verilmiştir. Hicrî üçüncü asrın başlarında doğduğu tahmin edilen Ebû Hanîfe Ahmed bin Dâvud Dîneverî, Kûfe ve Basra âlimlerinden ilim tahsil etti. Lisan ilmini Kûfeli nahivci İbn-i Sikkît ve babasından öğrendi. Diğer ilimlerde de pekçok âlimden ders aldı. Birçok ilim dalında en yüksek seviyeye yükseldi. Bu ilimlerde eserler verdi. Arabların dil, örf ve âdetlerini ve düşünce yapısını çok iyi biliyordu. Arab âdabını tefekkürle birleştirdi. Belagatta da yüksek bir mevkiye sahip olan Ebû Hanîfe Dîneverî, Irak-ı Acem'de bir kasaba olan Dînever'de 282 (m. 985) yılında vefât etti.

Abdullah bin Muhammed Zübeydî anlatır: "Meşhûr âlim Sirafî'den ısrarla Câhiz ile Ebû Hanîfe Dîneverî'nin belagat ilmin de mukayesesi istendi. Sirafî, Ebû Hanîfe Dîneverî'nin Câhiz'den daha üstün olduğunu söyledi."

Ebû Hayyan, Ebû Hanîfe Dîneverî'nin lügat bilgisinin çok geniş, üslûbunun da Arap âlimlerinin üslûbuna uygun olduğunu söyler. Ayrıca fazîlet, ilim, kitap yazma ve diğer eserleri bakımından da pek az bulunan âlimlerden olduğunu ve başkalarıyla mukayesenin mümkün olmayacağını bildirirdi.

Zühd ve takvâda üstün, hadîs ilminde sika (güvenilir) olduğu bildirilen Ebû Hanîfe Dîneverî, müslümanlara faydalı olmak için din ve âlet ilimlerinde eserler verirken; ibâdette kolaylığı temin edip, müslümanları rahatlatacak husûslarda da fen bilgileriyle ilgili çalışmalar yapmış, bu husûsta eserler vermiştir.

Eserleri:

"Târihu'l-ahbâri't-tuval" veya "Ebû Hanîfe târihi" adlı eseri, kitaplarının arasında tam olarak mevcut olanıdır. Bu eserinde, dünyâ târihini umûmî olarak ele alıp, asr-ı se'âdet ve halifeler devri hâdiseleri hakkında geniş bilgiler vermekte, hâdiseleri kendi devrine kadar getirmektedir. Bu eserinin 1888 ve 1912 yıllarında baskıları yapılmıştır. İlim târihi bakımından değeri büyük olan bitkilerle ilgili "Kitâbü'n-Nebât" adlı eseri kaybolmuş, İbn-i Sînâ ve İbn-i Baytar tarafından yapılan nakillerde varlığından haberdâr olunmuştur. Eserde Arap kabilelerinin hangi bitkiye hangi ismi verdikleri ve tarifleri onların lisânından alınarak kaydedilmiştir. Daha çok eski şâirlerin şiirlerinde geçen bitkilerin ve Arabistan nebatlarının tarif ve tanıtımını yapan filolojik bir eser vasfına hâizdi. Bunun yanında Arabistan'ın hangi ikliminde, hangi şartlarda, hangi bitkilerin nasıl yetiştirileceğine dâir bilgi veren bir ziraat kitabı husûsiyetini taşımaktaydı. Kitâbü'l-Envâ ve Kitâbü'l-Mücâlese adlı eserlerinin yanında daha birçok değişik ilim dallarında yazılmış kitaplar da O'na atfedilmektedir.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Bugyet-ül-vuât sh. 132

2) İrşâd-ül-Erib cild-1, sh. 123, 127

3) İnbâh-ur-ruvât cild-1, sh. 41, 43

4) Cevâhir-ul-mudiyye, varak 29 a

5) Hızânet-ül-edeb cild-1, sh. 25

6) El-A'lâm cild-1, sh. 123

7) Mu'cem-ül-müellifîn cild-1 sh. 218